

CZU: 37.015.3:373.6

IMPLICAȚII ALE ADAPTĂRII ȘCOLARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

*Iulia BUCATARU,
prof. dr. Limba și literatura română
Colegiul Tehnic de Căi Ferate Unirea
Pașcani, Iași, România*

Summary. This work intends to approach the process of school adaptation of children. The separation from their families or from their former class members might be seen by the students as so harmful that makes them adapt hardly to the educational process. As consequences of difficult adaptation, we can find scholar failure, bullying and even school dropout.

Keywords: school adaptation, educational climate, scholar failure, school dropout, bullying.

Delimitări conceptuale. Adaptarea presupune o transformare, un proces de schimbare pentru a determina persoana sau lucrul să se acomodeze într-o anumită situație, să se deprindă, să se obișnuiască cu un anumit lucru. În acest context, prin extensie, adaptarea școlară presupune transformarea copiilor pentru a îi determina să devină apti pentru mediul școlar, pentru a putea face fața sarcinilor și responsabilităților din mediul școlar, pentru a reuși să comunice, să socializeze, să se integreze și să evolueze spre tânărul și adultul armonios dezvoltat și responsabil.

Adaptarea școlară este o realitate cu care se confruntă deopotrivă elevii, părinții și cadrele didactice la orice nivel de studiu. O nouă etapă în viața elevului presupune integrarea într-un nou colectiv, acceptarea unor profesori noi, respectarea unor cerințe impuse de fiecare unitate de învățământ în parte. Practic, orice schimbare în viața copilului atrage după sine stresul, care poate genera, mai multe implicații adesea cu un impact major asupra evoluției și dezvoltării individului. Elevii și părinții, pe de o parte, profesorii, pe de altă parte, toți sunt influențați de adaptarea defectuoasă a elevilor la mediul educațional. Mai întâi elevii, care nu se pot implica activ în activitățile propuse, apoi părinții care își doresc pentru copiii lor un mediu educațional sigur, și, nu în cele din urmă, cadrele didactice care trebuie să îi implice pe elevi în activitățile educaționale.

Considerații despre adaptarea școlară. Adaptarea la mediul preșcolar depinde atât de personalitatea copilului, de rolul său în familie, de modul în care familia îl pregătește pentru separarea de familie, cât și de ceea ce îl așteaptă pe copil la grădiniță, de climatul socio-afectiv existent sau care urmează să se realizeze. Un copil atașat de familie, care nu a socializat cu alți copii, care a fost în permanență alături de familie, va percepe mersul la grădiniță ca o separare inacceptabilă, ca o ruptură iremediabilă. Se vor adapta cu ușurință copiii care sunt extrovertiți, care își fac cu ușurință prieteni noi, care sunt implicați cu ușurință în activitățile de grup. Desigur

un rol deosebit îl are educatoarea, care trebuie să găsească toate pârghiile pentru a-l determina pe copil să se adapteze la grup și la procesul educațional.

Odată cu mediul școlar, un nou nivel de învățământ atrage după sine alte provocări pe care copilul le va resimți de această dată din multiple perspective. Mai întâi, interacțiunea cu învățătorul sau cu profesori și colegi noi condiționează integrarea eficientă a elevilor în grupul socio-educational. Apoi, spațiul în care elevul își petrece câteva ore pe zi nu mai este cel cu care era obișnuit, cel al grădiniței care era mai prietenos, asemănător cu camera de acasă. Cel mai important, sarcinile pe care elevul le are de îndeplinit devin mai dificile și îi sunt atribuite mai multe responsabilități. Toți acești factori, cumulați, duc la dificultatea integrării copilului în grupul școlar. Cu cât crește vârsta școlară, cu atât adaptarea școlară se face mai ușor. Deși unele dificultăți apar chiar și la liceu ca urmare a personalității diferite a cadrelor didactice, fiecare cadru didactic având personalitatea lui, cerințele lui, metodele lui.

Factorii care contribuie la o adaptare eficientă a copiilor la mediul educațional pot fi catalogați drept subiectivi, care țin de personalitatea copilului, de starea de sănătate, de profilul psihologic, sau obiectivi care au în vedere mediul ambiant, grupul de elevi, cadrul didactic [3, pag. 8]. Pentru ca un elev să se integreze în grupul din care va face parte și să răspundă sarcinilor și responsabilităților care i se impun, cu alte cuvinte să se adapteze, trebuie identificate condiții propice, luându-se în considerare că factorii obiectivi sunt determinabili, în timp ce factorii subiectivi funcționează ca un *datum*. Un rol important îl are cadrul didactic care trebuie să fie mediator, să intermedieze între un elev și ceilalți elevi, să găsească puncte de legătură între aceștia și punți de comunicare prin care microgrupul social să devină unul încheiat, să funcționeze ca un întreg.

Literatura de specialitate face legătura și între adaptare și inteligență, deoarece aceasta din urmă constă în capacitatea de a cunoaște și înțelege în mod corespunzător, de a anticipa evenimentele și de a evalua consecințele acestora. O dovadă în plus pentru a afirma relația dintre adaptare și inteligență derivă chiar din clasificarea acestora din urmă drept capacitatea de adaptare la situații problematice noi. Așadar, un elev cu un coeficient mai mare de inteligență, se va adapta mai ușor, pentru că va găsi mai repede o cale de a depăși obstacolele pe care le întâlnește.

Consecințe ale adaptării școlare improprie. Uneori, cazurile în care adaptarea școlară nu se realizează generează situații nedorite cum ar fi insuccesul școlar, bullyingul sau chiar abandonul școlar. Fiecare dintre acestea au consecințe negative asupra dezvoltării copilului și poate conduce uneori la excludere socială sau la alte comportamente neadecvate. Voi analiza pe rând conceptele de mai sus, având în vedere modul în care fiecare dintre acestea poate fi determinat de adaptarea școlară.

Insuccesul școlar este, de regulă, constatat atunci când se instalează, știut fiind că este mai ușor de prevenit decât de combătut. Acest concept este în strânsă legătură cu cel de oboseală, care poate fi obiectivă și subiectivă (plictiseala) [2, p. 169]. Există multe situații în care elevul nu poate ține pasul cu colegii de clasă, rămâne adesea în urmă, nu știe să îndeplinească sarcinile de lucru ceea ce îl determină să se simtă exclus din grup. Situații repetate de acest tip pot conduce la apariția sentimentului de delăsare și de epuizare care contribuie la apariția insuccesului școlar. O altă cauză a insuccesului școlar este programul școlar nepotrivit. Fie că este supraaglomerat, fie că elevul trebuie să plece spre școală la o oră nepotrivită, fie că învață după amiază, elevul

resimte aceste condiții ca fiind în defavoarea sa și acționează în consecință. Altă cauză a insuccesului școlar este lipsa de motivare. Aceasta poate fi a elevului care nu găsește un motiv pentru care să învețe sau o finalitate spre care să tindă (să promoveze examenul de absolvire, să urmeze o facultate, să obțină un job bine plătit) sau a întregii clase. Motivația este definită de Andrei Cosmovici în *Psihologie generală ca ansamblul motivelor, mai bine zis structurarea tuturor motivelor* [1, p.198], motivul reprezentând *acel fenomen psihic ce are un rol esențial în declanșarea, orientarea și modificarea conduitei* [ibidem]. Motivația unui elev derivă din motivația întregului grup de elevi, prin urmare este ideal ca o clasă de elevi să funcționeze ca un tot unitar. Astfel, cadrul didactic – diriginte, învățător, educator – are rolul de a ajuta fiecare copil să se adapteze și să se integreze în grupul de elevi, pentru că motivația intrinsecă derivă din motivația întregului grup. O dată cu dorința elevului de a cunoaște, de a dobândi aptitudini, se dezvoltă și dorința de a-l depăși pe colegul de clasă pentru că elevii sunt membri ai unui grup cu scopuri comune. dar și în competiție unul cu celălalt.

Un elev cu probleme de adaptare școlară poate de asemenea să fie supus bullyingului, fenomen îngrijorător și cu efecte pe termen lung atunci când își face apariția în colectivul de elevi. Bullyingul este definit ca fiind *un comportament ostil/ de excludere și de luare în derâdere a cuiva, de umilire* [5], iar termenul poate fi asociat cu cel de *intimidare, de terorizare, de brutalizare*. Un elev care nu este integrat în colectiv, poate să se confrunte cu astfel de atitudini, pentru că este privit ca fiind diferit de către ceilalți, imposibilitatea lui de a se adapta făcându-l vulnerabil și o țintă ușoară pentru astfel de situații.

O consecință foarte gravă a problemelor provocate de adaptare o constituie abandonul școlar. Ioan Nicola, În *Tratatul de pedagogie școlară*, susține existența unei *trebuințe de comunitate*, pe care o vede ca *un remediu împotriva izolării și singurătății, un impuls profund care mobilizează și sensibilizează ființa umană pentru a stabili și întreține relații cu ceilalți. Pe plan psihologic, ea se exprimă prin sentimentul apartenenței, acea vibrație interioară care-l face pe om să se simtă atașat de alte ființe umane, acestea oferindu-i, la rândul lor, o anume ocrotire psihologică* [4, p. 315]. *Trebuința de comunitate* are implicații în viața individului de la vârste fragede. Aceasta se manifestă mai întâi în familie, apoi în grupurile educaționale care devin un cadru favorabil pentru satisfacerea acestei trebuințe și a exprimării sentimentului de apartenență. Maniera în care este satisfăcută nevoia de apartenență la grup se va răsfrânge asupra personalității de mai târziu. Impresia de non-apartenență la grupul educațional constituie o cauză pentru abandonul școlar.

Un rol deosebit de important pentru prevenirea abandonului școlar îl are cadrul didactic (în calitate de diriginte, învățător, educator) care trebuie să determine fiecare elev să se integreze în colectiv, să ajungă să aibă sentimentul și certitudinea apartenenței la grup. Clasa de elevi funcționează ca o unitate, cu reguli proprii, dar și cu un mod unic de a acționa. Fiecare membru al colectivului de elevi se supune acelor reguli și acționează *în modul grupului*. Cei care nu acționează în acest mod sunt excluși, iar din momentul ce este exclus din grup, elevul devine nesigur, nu mai relaționează cu colegii, altfel spus nu mai face parte din grup. Pe elevii aceștia trebuie să îi considerăm vulnerabili și pasibili de abandon școlar. Cadrul didactic, ca manager al grupului de elevi, are ca sarcină asigurarea coeziunii clasei de elevi și este necesar să se asigure că fiecare copil și-a găsit locul lui și se simte confortabil, deci să asigure un climat educațional favorabil. Absența acestui climat educațional benefic este un factor al abandonului școlar.

Soluții posibile. Menirea școlii și a cadrelor didactice este de a găsi soluții de integrare a elevilor și de a asigura un climat educațional favorabil pentru dezvoltarea optimă a acestora. Una dintre măsurile la îndemâna cadrelor didactice este comunicarea – comunicarea între elevi și cadre didactice, între cadre didactice și părinți și între elevi. Abordarea unor strategii de comunicare care să îi determine să se integreze în grupul de elevi, să adopte o atitudine favorabilă față de școală, față de colegi, față de activitățile instructiv-educative sau extrașcolare este o cale de urmat pentru combaterea situațiilor problematice în ceea ce privește adaptarea școlară.

O altă oportunitate de a rezolva problemele de adaptare școlară este intervenția psihopedagogului școlar, care este, prin specificul relației pe care o dezvoltă cu actanții educaționali, mai apropiat de elevi și cunoaște alte modalități de abordare a acestor situații – comunicare nonformală, jocuri de cunoaștere și autocunoaștere etc. De asemenea, acesta poate aborda problema adaptării școlare din perspectiva specialistului și are un punct de vedere avizat, pe care părinții elevilor și cadrele didactice își pot ghida activitatea ulterioară.

În concluzie, adaptarea școlară necesită o atenție crescută din partea cadrelor didactice și a părinților deoarece un elev care nu se integrează în colectiv nu va putea lua parte activ și eficient la procesul instructiv-educativ.

BIBLIOGRAFIE

1. COSMOVICI, A. Psihologie generală. Iași: Editura Polirom, 2005, 256 p. ISBN 973-9248-27-6
2. IUCU, R. B. Managementul clasei de elevi. Aplicații pentru gestionarea situațiilor de criză educațională. Iași: Editura Polirom, 2006. 270 p. ISBN 973-46-0235-7
3. MIHAI, A. Adaptarea școlară. Abordare psiho-socio-pedagogică în învățământul primar. București: Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2020. 164 p. ISBN 978-606-8193-65-6
https://www.academia.edu/11424360/Adaptarea_scolara (vizitat 28.09.2020).
4. NICOLA, I. Tratat de pedagogie școlară. București: Editura Aramis, 2003, 576 p. ISBN 973-8473-64-0
5. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Bullying> (vizitat 28.09.2020).